

ZGODNJA DANICA

Katolišk cerkven list.

Danica izhaja vsak petek na celi poli, in veljá po pošti za celo leto 4 gld. 20 kr., za po leta 2 gld. 20 kr., za četert leta 1 gld. 15 kr. V tiskarnici sprejemana na leto 3 gold. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četert leta 90 kr., ako zadene na ta dan praznik, izide Danica dan poprej.

Tečaj XXIV.

V Ljubljani 10. listopada 1871.

List 45.

Govor gosp. kanonika P. Urha v katol. besednici 5. listop. 1871.

Naprošen sem bil danes govoriti o vojni postavi, kakoršna je bila 5. grudna 1868 poterjena od našega svitlega cesarja.

Perva točka te postave glasi se tako-le:

§. 1. Vojna dolžnost je splošnja in mora od vsakega državljana, ki je zmožen orožje nositi, osebno dopolnovana biti.

Vojna dolžnost je splošnja. Vsak tedaj brez razločka se kliče na stavo. Poprej so bili oproščeni: vradniki, učenci na vseučilišjih, plemenitaši itd.; le revež je moral med vojake in med njimi ostati mnogo lét. — Vojna dolžnost se mora tudi zdaj osebno opravljati. Nova postava tedaj ne pozná odkupa, ne nadomestovanja. Deržava mora vsem biti enako ljuba in draga, toraj so vsi enako dolžni braniti jo. Le državljani, ki nimajo ne dušne ne telesne sposobnosti, državljani, ki ne merijo najmanj 59 palcev, le ti so oproščeni vojne dolžnosti. Tako pravi prvi članek.

§. 2. pa pravi: Oborožena armada obstoji: iz stojne armade (das Heer); iz vojnega pomorstva (Kriegs-Marine); iz deželne brambe (die Landwehr); in iz černe vojske (der Landsturm).

§. 3. pravi: Vojna dolžnost, ktera se prične s 1. januarjem tistega leta, v katerem državljan dopolni 20. leto, spolnuje se ali v stojni armadi; ali v vojnem pomorstvu; ali v deželni brambi.

In po določilu §. 4. vsega skupaj vsaki služi 12 lét, in sicer vojak stojne armade: a) tri leta v liniji; b) sedem lét pri rezervi; c) dve leti pri deželni brambi. Kdor je bil pa koj k deželni brambi vzeti, ta služi pri deželni brambi 12 lét. — Le ti, ki so služili v vojnem pomorstvu, ne pristopijo k deželni brambi.

Vojna dolžnost je toraj splošnja in terpi 12 lét. Le iz ozira človečnosti so po §. 17. oproščeni vojne dolžnosti ti-le: 1. edini sin očeta, ki si sam ne more nič več prisluziti, ali pa edini sin matere vdove; 2. po očetovi smerti edini vnuk starega očeta, ki si sam ne more nič prisluziti, ali stare matere vdove, ktera nima lastnega sina; 3. brat popolnoma osiroščenih bratov ali sester.

Pravico do oproščenja pa ima le oni edini sin, vnuk ali brat, ki je zakonski in pravi, če je na njegovo oproščenje zastavljen živež njegovih staršev, dedov ali sester in bratov, in če on spolnuje to dolžnost. Oproščen je edini nezakonski sin, če se mu mati sama ne more preziviti in če on v resnici skerbi za njo...

Dalje je oproščen tudi on, čegar edini brat ali vsi bratje že stojé v redovni vojski ali v rezervi, ali še niso stari 18 lét, ali če si zavoljo neozdravljivih dušnih

ali telésnih pogreškov in pomanjkljivosti ne morejo nič prisluziti.

Oproščenje veljá le dotlé, dokler veljá vzrok, iz kterega je bil kdo oproščen; zato se to oproščenje imenuje le začasno oproščenje.

Da bi si deržava pridobila dobrih častnikov (oficirjev), vradnikov, zdravnikov, lekarjev itd., kakoršnih je treba vsaki armadi; dopušča §. 21. enoletne dobrovoljce, kteri samo eno leto služijo in potem pridejo v reservo. Ob času vojske se kot oficirji, ali kot zdravniki, vradniki, lekarji pokličejo v armado.

Toliko, mislim, da mi je bila dolžnost sploh opomniti o vojni postavi. Vender kaj več pa moram govoriti od §. 25. Glasi se tako-le:

„Kandidati duhovskega stanú vsake postavno spoznane cerkve ali verske družbe, ako so bili v stojno armado ali v vojno pomorstvo ali v deželno brambo vversteni, dobé na njih prošnjo v nadaljevanje bogslovskega uka začasni odpust.

Po prejemi vikših redov, ali ko so bili za duhovno službo izvoljeni, bodo taki v versto vojaških duhovnov zaznamovani in znajo ob času vojske po meri njih vojne dolžnosti ali v stojni armadi, ali v vojnem pomorstvu, ali v deželni brambi, tudi v vojskinih ali navadnih belnišnicah za dušne pastirje porabljeni biti.“

Po ti vojni postavi toraj tudi bogoslovci niso vojaščine oproščeni. Iti morajo na stavo kakor vsak drug državljan. Zoper to ne bom govoril. V svobodni deržavi ne poznajo stanú, ki bi imel večje pravice od drugih. Tudi duhovskemu stanú je čast v vojski koristiti za deržavo in za cesarja. Če tudi duhoven ne gre v vojsko z orožjem v roki, vender z besedo Božjo, z izgledom lastnega navdušenja, s tolaženjem in s prigovarjanjem vzbuja svoje tovarše. Avstrijska zgodovina pripoveduje mnogo takih junaških del; škof Kolonič skozi stoletja še živi med sedanjim svetom, in prav tako Hapsinger, junaški kapucin. In ponosno se smemo ozirati na čast. gospoda Zica, vojaškega duhovna, iz naše škofije, kteri se je v laški vojski tako verlo obnašal, da so ga svitli cesar s križcem in potlej z redom Frančiška počastili.

Da morajo duhovni, ki so bili poprej vojaki kakor vojaški duhovni na vojsko iti, zoper to nimamo nič. Vender oporekati pa moramo zoper §. 25., ker ne priznava enake pravice tudi tistim bogoslovcem, kteri so bili že popred v vojake vzeti. V tem oziru je vojna postava enostranska, preojstra, nekako krivična in močno škodljiva. Pa to moram pojasniti.

Le malo dijakov je tako srečnih, da bi osmo šolo dokončali še pred 20. letom. Večidel so osmošolci že čez 20. leto — toraj v starosti, ko so dolžni iti na stavo. Ako je tak šesto-, sedmo- ali osmošolec v vojaštvo po-

terjen, smé prositi, da se mu dovoli izšolati se. In ko je osmo šolo srečno dokončal, zna iti ali na vseučelišče ali pa v bogoslovsko šolo. Vender ko je tretje ali četrto leto (in če tudi še tako izverstno) dokončal, ne more in ne smé za mašnika posvečen biti. Zakaj ne? Zato, ker je vojak. Postava namreč ga veže, da mora iti v vojsko, ako bi se vojska pričela, in sicer ne kakor vojaški duhoven, ampak kakor vojak, toraj z orožjem v roki. Cerkev pa duhovnu prepoveduje z orožjem se vojskovati, kri prelivati, koga umoriti. Da bi kak duhoven v take zadrege ne prišel, zato škofje takih bogoslovcev, ki so še dolžni v vojaščini služiti in kateri §. 25. ne morejo nase obrniti, rajši ne posvetijo. In tako se je pri mnogih prav izverstnih gospodih naše škofije zgodilo, da so sicer želeli mašniki postati, pa jih milostljivi škof niso smeli posvetiti. In primorani so bili drugod si iskati kruha. Zato pa pravim, da ravno zastran takih bogoslovcev je vojna postava enostranska, preojstra, nekako krivična in zlo škodljiva. Zakaj po ti postavi se godi krivica I. tistemu osmošolcu, kateri je bil pred dokončano osmo šolo vzeti v vojno.

Bog je slehernega človeka v kak stan določil. Dal mu je zato v to potrebne zmožnosti, telesne in dušne lastnosti. Tako je vsegamogočni, neskončno modri Stvarnik določil enemu kmetiški, drugemu gosposki stan; enema dal zmožnost za vradnika, drugemu za zdravnika; in mnogim je določil zakonski, drugim duhovski stan; je li toraj napek, če taki mladenec, kateri v sebi posebno nagnjenje in veselje čuti do duhovskega stanja, če poslušaje svoj notranji glas želi postati duhoven? In ni mar taki mladenec vse hvale vreden, če je pripravljen si ta stan izvoliti celo v času, ko vidi, da liberalni svet duhovne čerti, da jih preganja in slabo plačuje? Če pri vsem tem ostane stanovit in je pripravljen se podati v stan, kakoršnega mu je ljubi Bog sam določil, pa njemu ni mogoče te serčne želje doseči, zato ker mu to brani vojna postava, ker ne smé posvečen biti v mašnika: vprašam, gospodje, ali se takemu mladenču ne godi velika krivica po vojni postavi? — Ali ni krivično, tacega mladenča tako prisiliti, da si mora poiskati drugi stan, kateri ga ne veseli, in za ktereга tudi morebiti darov in zmožnosti nima! Ni mar enostransko, če se tako izverstnemu mladenču le zato, ker se je morebiti za kake mesce pozaj izšolal, ali ker je terdušče, lepše postave od drugih, odrekuje milost in sreča, ktera se pa priznava njegovim sošolcem, vender le zato, ker so nekoliko mlajši in morebiti šibkejšje postave? Kako žalostna osoda da je to za marsiktereга, nam priča ranjki Goltes. Kakor vojak se je vojskoval pri Kustoci. Vernivši se iz Laškega je dobil odpust, da je zamogel zopet šolo obiskovati. Obiskoval je pridno bogoslovsko šolo, in ker ni bilo mogoče, da bi se bil dobrot semenišča smel vdeležiti, ker ga škof kakor vojaka niso smeli v semenišče vzeti, se je neprenehoma trudil in si s podučevanjem potrebnega živeža prislužil. V tem času je dvakrat prošnja vložil, da bi ga bili vojaške dolžnosti oprostiti. Ali njegova prošnja ni bila uslišana. Mesca julija t. l. je dokončal četrto bogoslovsko leto, in ko so bili njegovi sošolci posvečeni, — je njemu vojna postava branila že dolgo zaželene sreče se vdeležiti. Potikal se je toraj kakor zgubljena ovčica, ter iskal po novih mašah nekoliko prevedriti se. Pa ravno o tej priliki si je naklonil hudo bolezen, za ktero je umrl. Morebiti ne bo preveč, ako rečem: da preojstra, enostranska vojna postava ni bila brez krivice njegove zgodnje smerti. In tako ranjki počiva v hladni zemlji — on, ktereга sem toliko ljubil, od ktereга sem toliko pričakoval, da bo kakor skušen človek veliko koristil sv. cerkvi!

Po ti postavi se godi krivica II. staršem. Kdo bo

očetu in materi zameril, ako sina v kaki stan želita odmeniti? Če je oče kmet, je mar krivično, ako želi, da naj tudi njegov fant postane kmet? In če je oče vradnik, zdravnik ali vojak, in ako želi, da naj se tudi njegov sin enacega stanju poprime, je mar ta očetova želja napčna! In kdo bo staršem v zlo štel, ako se veselijo, ko vidijo, da je njih sin po dolgem prizadevanji vender poslednjič dosegel ta stan, za ktereга so njega tako rekoč že od otročjih lét pripravljali?

Kakor pa nihče zameril ne bo staršem, kateri serčno želijo, da naj sin postane kmet, vradnik, zdravnik, učenik itd., je mar za zlo jemati to, če starši želijo, da njih sin postane duhoven: Se smé staršem zameriti, če so si pri ustih pritergali, če oče ni gledal na terde žulje svojih rok, in če je mati še pozno v noč delala, da sta le tako sina naprej spravila, se s tem vedno tolaživši, da bo enkrat gospod, duhoven, mašnik, in če poslednjič tega veselja doživeti ne moreta — ne zato, kakor da bi sina ne veselil duhovski stan, — ampak le zato, ker mu prepoveduje vojaška postava, se dati posvetiti za mašnika; vprašam: ali ni mar taka postava preojstra, — ni mar krivična? —

Kdo bi se upal reči, da ne bi bilo krivično, ako bi se sin tega ali unega gospoda izšolal, in je na tem, postati vradnik, zdravnik, učenik; pa postava bi mu rekla: zdaj še ne smeš — še le čez 8 lét, — med tem delaj, kar hočeš, preživi se kakor se hočeš: le vradnik, zdravnik, učenik koj zdaj postati ne smeš; vprašam: kdo bi se prederznil reči, da taka postava ni preojstra — da ni krivična? In ravno to velja od vojne postave?

(Konec nasl.)

Carigrad.

(Kaj je džamija, — kaj misdžid ali mošeja? — Arabski stavbarski zlog — od kod? kakošen? Koran prepoveduje žive reči slikati. „Arabske.“ Mozaiki. Džamije stareje in mlajše oblike. Kaj se nahaja po mohamedanskih moliših? Migrab; menber; maksura; kutbá; mastabá. Kaj je zunaj džamij in mesdžidov? Kako turki svoje moliša spoštujejo, in kako kristjani? Opomba o minaretih. Muezin. Kaj je okrog molitvišnic? Ktere so v Carigradu cesarske Džamije? — Zgodovina Sofijne cerkve. Kaj je „Sofia.“ — Priprave iz vsih krajev. Podoba in velikost ter primera s cerkvijo sv. Petra v Rimu. Mojstri in množ delavcev. Drage znotranje naprave. Posvečevanje. Turk jo dobi v oblast, mesari ljudstvo in ropa cerkev. Šiba zaslužena z odpadom. Turške preuredbe. — Sedanji stan in ogled: Vhod vanjo in plača; znotranja podoba; keršanske podobe; križi; zunanji dvor in minareti. Greška pripovedka.)

Preden začnem popisovati cerkev sv. Sofije, zdaj džamije, naj povém, da v Carigradu je nad 100 velikih džamij in še več mesdžidov. Džamija pomeni po besedi zbirališče, mesdžid pa molitvišče; oboje zaznamnuje kraj njih molitev in Božje službe, toda džamije se imenujejo prav za prav velike, mesdžidi pa manjši molišnice. Mesdžid izhaja iz arabske besede sedžed, ki pomeni Boga moliti, izgovarja se tudi mesgid in od tod je laško ime moschea, francosko mosquée in nemško moschee, kar sicer ni čisto resnično, ker to ime zaznamnuje le manjši mohamedanske moliša.

Ako se o tej priliki ozremo na arabski stavbarski zlog, je pomisliti, da Arabci pred Mohamedom niso imeli kaj lastnega stavbarskega zloga, kakor menijo. Kaabo v Meki sta jim zidala dva tuja stavbarja. Pod prvimi kalifi so veliko bizantinskih cerkev spremenili v svoje molišnice; kar so sami napravljali, so jim zidali greški mojstri. Iz bizanške šole so si prilastili glavne načela svojega stavbarskega zloga; nedvomljivo pa je vplival tudi perzijanski zlog pod dinastijo Arsacidov in Sassanidov. Tako méni Bâtissier. Skoraj vsi stebri po starih džamijah so greškega ali pa romanskega zloga. Obglavniki s kinčem so ponarejeni po korinških. Vse džamije imajo trehuhaste oboke ali kuple po bizanški

šegi. Olepšave pa so sestavljene iz arabskih čerk in napisov, v čimur je morebiti še naj več izvornosti, če tudi ne ravno okusne. Koran prepoveduje arabskim umetnikom slikati žive bitja, to je, ljudi in živali; zato si pomagajo s tim, da jemljejo olepšila iz rastlinstva in iz raznih rid in čerkarij, arabesk. Morebiti noben narod toliko ne množi raznih šeg in izmišljenih sestav geometrijskih podob v edinosti s cvetličjem, da dobé oblike za olepšave, kakor Arabi. Olepšave zvišujejo z živimi barvami; bizanški mozaiki imajo velik delež v zistemi olepšav pri starodavni arabski stavbariji. Mozaika je namreč umetnost, po kateri se iz umetno skladanih barvanih kamničkov, steklin itd. slike in podobe delajo. Pozneje so mozaike nadomestovali z raznobarvnimi steklinastimi lošči ali leski ter posteklenimi opekami, svetlimi glazurami (emajli), kakoršne v Perziji že davno davno delajo. Po imenitnejših džamijah odznotraj in odzunaj je prav veliko take olepšave in kinčarije.

Džamije carigradske so zidane po novejši šegi, une po Egiptu, Siriji in Palestini po bolj stari; skoraj pri vsih unih je posnemana cerkev sv. Sofije. Nekatere v znotranjem po razstavi svojih pilov kar naravnost greški križ pred oči stavijo.

V vsaki džamiji in mesdžidu je migráb (molilnica) to, kar v keršanskih cerkvah veliki altar. Migráb je nekako podolgasta votlina, izdoblina v zidu, na strani proti Meki; olepšan je navadno s stebriči iz druzega marmorja, ni pa v njem ne podob in ne druzega podobnega altarju. Ob strani migraba je menber ali nekak višji kor za molitev, skoraj nekoliko podoben našim lecam, in nad njim stolpič z zvoncec. Gre se gori po močno navpičnih stopnicah med deržaji, ki so z izrezljavami okinčani. Ob drugi strani migraba je maksura ali kor za sultana. Pred migrabom je večkrat tudi kutba ali drug zvišan prostor, kjer imam (duhovni služabnik) na glas moli; in pa mastaba, štirvoglata planica, od koder klicavci ponavljajo klic k molitvi. Za ženstvo so lastni odločeni prostori.

Pred mošejo je dvor z mostovži, v sredi njega je vodnjak za umivanje. Ob straneh džamij se vidi veliko majhnih duškov ali pip za vodo, ki imajo ravno ta namen. Turki so v tem oziru snažni in močno varujejo svoje moliša, da jih ne umažejo, ne popljujejo, ali kaj ne pokazé. Zato tudi čevlje, čizme in vsaktere škerpete zunaj pušajo; tako smo morali tudi popotniki storiti, kadar smo šli gledat tako mohamedansko moliše. — Tukaj smem pač opomniti, da kristjanje imajo veči del vse premajhno spoštovanje do svojih cerkev. Kako gerdo mnogi cerkev počofajo in popljujejo, da za nekaterimi nerodneži ljudje z boljši obleko skoraj v klop ne morejo, ako cerkvenik poprej ne pride z metlo in kunjjo klopi posnažiti. Silo prederzno je, da razposajenci včasih celo klopi režejo in cerkvi naredé veliko škodo. Nihče ne zahtéva, da bi se kdo sezuval in čevlje pušal zunaj cerkve (dostikrat bi jih potlej zastonj iskal! sej že malo vredna palica mi je bila ukradena, gotovo ne od turka! ki sem jo zadej pri vratih pustil); osnaži se pa vendar vsak lahko, da celih bertavsov blata, snega ali ledú v cerkev ne prinese. In kdor res hoče, se že tudi premaguje, da cerkve s pljunki ne pocmóká, — saj že lepšim prostorom naj bi se z veči prizadevnostjo prizanašalo. — Še gerši marsikteri cerkve skrunijo zunaj ob zidovih in kotih, ki take prostore rabijo za kraj, ki ga nihče rad ne imenuje. To je vendar prederzna nesramnost! So pa še doveršene božjeropnosti, k katerim mižé oči, ki so dolžne gledati in odvrátati...

Zastran „minaretov“ moram toliko pristaviti, da le take molitviša, ki so sultanske ustanovitve, smejo imeti po štiri minarete (stolpe), druge le pa dva ali po enega. Na minareto vmostovž gre klicavec, muezin, vsak dan

po štirkokrat k molitvi klicat. Vélíke džamije imajo okrog obširen dvor, z drevjem, z raznimi napravami, s káni (prenočišči) za popotnike, z učilnicami, z imareti ali pribežališči za ubožne, z bukvarnicami, kopališči, studenci, turbami (spominki) ali grobovi vstanovnikov, tudi večkrat malo pokopališče. Bogate zaloge in vstanovništva vzdržujejo razne naprave, po katerih je pa tudi že segati namerjala roka judeževa, kakor se je godilo in se godi po več keršanskih deželah.

Sultanskih džamij je 13 v mestu in po predmestjih: Sv. Sofija, Ahmedija, Sulejmanija (Solimanija), Osmanija, Mohamedija, Bajezidija, Selimija, Jeni Džamija ali mošeja matere sultanke, Laleli, Šah-Zadé, Mahmodija Top-Hanejská, Ejub, in Abd-ul-Hamid v Skutari, unokraj Bospora. Po teh pojasnilih se obrnimo k naj imenitnejši džamiji v Carigradu: k sv. Sofiji, po mohamedansko: „Aja Sofia.“

V dvajsetem letu svoje vlade, l. 325, je Konstantin Vélíki zidal prvo baziliko Božji modrosti na čast — *Ἡ ἀγία σοφία*, in ne kaki svetnici tega imena. Sofija namreč pomeni v greškem jeziku modrost. Je pa vender tudi več svetnic, ki so se Sofije imenovale.

Dvakrat je bila pogorela, in to, ki zdaj stoji, je zidal cesar Justinijan v šestem stoletji. Hotel je, da ta cerkev naj bo naj častitljiveše poslopje, kar jih je človeštvo vidilo, odkar je svet stvarjen. Zato je tudi naj znamenitiji in naj dražji priprave za njo zbiral po vsem cesarstvu, kakor marmorja, stebrov, skulpture naj glasovitih tempeljnov. Dobil je 8 stebrov iz zelenega jaspisa iz Dijaninega tempeljna iz Efeza, 8 porfirnih stebrov iz Rima, ki jih je bil cesar Avrelijan dal v Rim spraviti iz slovečega solnčnega tempeljna iz Balbeka (Heliopolis), kteremu se še dandanašnji v njegovem razdjanji svet čudi. Atenski, Deloški, Isisov, Osirisov in drugi paganski tempeljni so mógli svoj delež dati, da so s tim služili pravemu Bogu, ki so poprej pospeševali čast malikov. Greška stavbarja Anthemij Trallski in Izidor Meličan sta dobila nalogo delo voditi. Dali so cerkvi podobo greškega križa. Meri menda cerkev od znotraj 252 in pol čevlja od vzhoda proti zahodu, 228 čevljev od severa proti jugu, in ima 170 stebrov. Se vé, da cerkev sv. Petra v Rimu je še vse kaj druzega, ki je 666 čevljev dolga, 284 čevljev široka, in od tal do verha križa na kupli 503 čevlje visoka. Zidovi iz opeke so bili z marmorjem oblečeni, tlak narejen iz porfira; znotranje v kupli z mozaiki vdeleno; vrata iz bron in z izbuknjenimi olepšavami. Turki so jo l. 1453 storili za prvo džamijo in ji sčasoma ob 4 straneh prizidali 4 minarete.

Justinijan sam je postavil podkladni kamen. Sto zidarskih mojstrov je vladalo deset tisuč delavcev, ki so na enkrat delali. Svoj pot je cesar sam hodil čut nad delom in obdarovat naj gorečnejši delavce. Za véliko kuplo je na otoku Rodu dal delati opeke iz neke tako lahne persti, da je 12 opék imelo težo enega samega navadnega opečnega kosa. Imela je kupla napis:

„Bog jo je vstanovil, Bog jo bo podpiral.“

S 24 okni je bila razsvitljevana glavna kupla, dolga 186, široka 165, in visoka 165 čevljev.

Vse podobe po cerkvi so bile na zlati podlagi, in sploh silo zlata in pozlačenega. Sicer je imela cerkev silno veliko posod, svečnjakov, križev — vse iz samo čistega zlata. Altar je bil iz zmesi, ki so jo naredili iz zlata in srebra, iz železa in platine, iz biserov in demantov, kar so dali skupaj zlit. Miza (mensa) je slonela na 4 zlatih stebrih. Na srebernem tabernakelju je bila zlata kuplica, nad njo 118 liber težek kos zlata, in zlat križ z 80 librami teže na verhu. Druge naprave niso bile manjši cene po primeri. L. 532 se je delo začelo

in čez 16 lét, to je 548, je bilo doveršeno. Cesar je dal tempelj veličastno posvetiti in zaklical je v cerkvi: „Čast bodi Bogu, ki me je vrednega štel to delo dokončati; premagal sem te, Salomon!“ — Molitve, darovanja, občne slovesnosti in deljenje denara med ljudi je trpelo 14 dni.

L. 559 je bil potres kuplo poderl ter je bila nekoliko prenarejena. Ko so bili pa l. 1453 Turki Carigrad vzeli, je množica duhovnov, žen in vsakterega begočega ljudstva pribežala v cerkev sv. Sofije. Ropar se je zagnal na konji v cerkev in do vélikega altarja in tam je zakričal: „Ni ga Bogu razun Boga, in Mahomet je njegov prerok!“ Te besede so bile znamenje za klanje kristjanov in za ropanje, ki se je pričelo nad kristjani.

Čudil se bode kdo, da je Bog kaj tako strašnega dopustil nad olikanimi greki in njih častit. cerkvijo. Toda greki so hudo šibo zaslužili. Tergati so se jeli od edinosti katoliške Cerkve in s tim je greška cerkev zgubila zmožnost in rodovitnost v olikovanji narodov. Vse je lezlo nazaj v divjaštvo, odkar je bil v devetem stoletji nesrečni Focij pričel terganje od katoliške edinosti; in ko so se naslednjič zedinjali, pa ne zedinili z materjo Cerkvijo, je prihrul naj strašnejši divjak nad nje in jih pod železno palico vzel. Kdaj prideta dva srečna časa, da se greki zopet vernejo k edinosti sv. Cerkve, in da jih previdnost Božja z velikansko Sofijno cerkvijo vred reši iz sužnosti, to je le Bogu znano.

Sicer so pa turki Ajo Sofijo že v marsičem pre naredili, in zlasti zunaj toliko pridelovali in kazili, da je komaj več pozaati izvirno osnovo. Umerli Abdul-Medžid pa jo je veliko popravljal, ker nekteri zidovi in loki so se žugali zgruditi.

Po teh zgodovinskih čerticah naj še nekoliko povem o sedanjem stanu Sofijne mošeje, ali prav za prav džamije. Sofija je le malo dalje od Seraja proti jugozahodu. Za privoljenje, da sem smel vanjo, sem plačal 30 pijastrov, pa še nisem prišel v cerkev pri velikih, ampak pri stranskih vratih. Tacih stranskih vrat ima menda 6; skoz ene tacih je neki turčin peljal naji z Napoleonom po 120 stopnicah znotraj skoz prav debel zid, ter sva prišla na véliki kor. Kakošno veličansko poslopje je stalo pred menoj! Le škoda, da ne služi več v ta namen, kterega še zmiraj naznanuje vse njeno znotranje, v čast trojedinega Boga, v slavo Kristusa Odrešenika, v hvalo Marije Dev. in svetnikov Gospodovih. Kakošno je tedaj znotranje?

Na štirih silovitih pilih v podobi greškega križa stoní velikanska vélika kupla (dom) s polkuploma, proti velikemu altarju ena in proti velikim vratom druga v

podolgasto-okrogli podobi. Polkupli ste namreč nekaj nižji in naslonjeni na dva navpična loka. Vsaka polkupel je pri strani presipnjena z dvema kuplicama in te štiri male kuplice sloné nekaj na posameznih stebrih, nekaj na glavnih pilib, kterih je vsih skupaj osem; tudi vélika loka za cerkveni vrati (apsis, duhovniše) od spređaj, in za vélike vrata od zadaj, slonita na svojih pilih. Na vsaki strani je kaj vélika stranska ladija, sloneča na velikanskih stebrih, in nad tema ladijama sta zgoraj vélika in prostorna mostovža ali stranska kora. Pod silovitima lokoma ob stranskih korih so velikanske okna. Tudi iz korov proti cerkvenemu zidu so še vrata v druge prostore. Nekako opanljivo mično je viditi v véliki kupli okno pri oknu na okrog. Ob pilastrih se vidijo lepi sivkasti stebri iz Dijaninega tempelja iz Efeza čversto stati. Kolika je to starost! Povsod se vidi marmor ali pa prélep kamen, s kterim so tlakani kori in cerkev spodej, narejeni deržaji, omrežja in druge oprave. Mozaike v véliki kupli so turki z zlatom pokrili. Vresi ali ornamenta po mnozih krajih so zvite terte, kakor je viditi tudi po družih svetiših, ki so bile kdaj keršanske. Ob 4 oglih pod kuplo so bili štirje evangelisti, kakor v Ljubljani v Šenklavžu; turki pa so jih zamazali. Nad velikimi bronastimi vratami se zna še podoba Mater Božje, kakor tudi marsiktere druge podobe še gledajo iz turškega zamazanja in čakajo odrešenja. Med oboki na koru in v tramih so še zdaj križi, kakor tudi ob marmornih stebrih ob oknih, ker je bilo barbarom pretežko jih oddergniti; po deržajih na koru pa so jih odbrusili. Okrog in okrog znotraj cerkve so trije mostovži, eden višej od družega.

Kakor druge džamije, imajo tudi Sofija svoj dvor zunaj spredej, kteri je prav velik štirogelnik s stebri ob stranéh. Štirje véliki minareti stojé ob štirih oglih silovitega poslopja. Dolgosti od minareta do minareta sem naštel 146 stopinj, širjave pa 100 stopinj.

Pred Sofijno cerkvijo je ravno merlič ležal s tarbušem (rudečo turško kapo) na rakvi. —

K sklepu naj povém še greško pripovedko o tej cerkvi. Vidil sem na koru marmorne vrata, in pripovedka pravi: v trenutku, ko so turki prišli v cerkev, je duhoven maševal; zapustil je altar, in seboj nesel posvečeni kelih, ter zginil skoz vrata na enem mostovžev. In zdajci so vrata bile zaperte s kamnitimi durimi. Ali, pravi legenda, kadar bode sv. Sofija zopet povernjena keršanskemu bogočastju, takrat se bodo te vrata zopet odperle in vernil se bo mašnik, pa nadaljeval ustavljeno mašo.

Egiptovski Jožel.

(Dalje.)

Peto dejanje.

Pervi prizor.

Kraljevi prestol, na mizi oblačila in tančice, stoli itd. Kralj. Modrijani. Ljudstvo.

Kralj (ostró).

Oj, sanja, sanja, kak me runi,
Oj, vi nezmožni modrijani!
Ko stiska tare mi serec,
Nobén pomagati ne vé!
Je tó li meni povračilo,
Da z vami delam vedno milo?
Ljubézen tak ceniti znate,
Ker ljubil sem vas kakor brate?
Zakaj prikrivate vi meni
Pomén sanj mojih zaželeni?

Al nihče ne zná govoriti,
Skrivnosti sanjskih mi odkriti?

Stari modrijan.

V inenu vseh nas, kralj mogočni,
Odgovorim: da tó nam moč ni;
Da zvémó glas resnice čiste,
Prebiralí smo knjige, liste;
Pa oh! zastonj smo se trudili,
Poména nismo zasledili!
Bogovom tudi smo dar'vali,
Prosóče tam jih vpraševali,
S kadilom dragim jih kadili,
Jih sklicati na vso moč vpili,
Da naj resnico kteri reče;
Nobén pa slišati nas neče!
Al v sereh nam veléva čutstvo,
Ti, kralj, naznaniti, da ljudstvo
Hudó, hudó je zagrešilo,
In s tém bogove razserdilo.

Za hrame njih le malo mara,
Kar jim dari, je zgolj prevara,
Ne da obhaja njih godóve,
Slovésno jim darí daróve,
Drugodi lazi in postaja,
Ko praznik se bogóv obhaja.
V veselji se pregrešnem ziblje,
Bogóv se vedno bolj ogiblje;
Za-tó pa tvoji visokósti,
O kralj! bogovi sanj skrivnosti
Serditi nóčejo odkriti;
Na ljudstvo ti je bolj paziti,
Da bogočastje v njem se ogréva.

Kralj (nevoljno).

Dolžnost le-tá pa vas zadéva;
Sej imate za to postavó,
Skerbétí tó, širiti slavo
Bogóv, ter ljudstvo podučiti,
Kakó da mora jih častiti?

Pa vi, možaki preučeni,
Ste v tej zadevi preveč leni,
Nemarno vedno službo svojo
Opravljate, —

Modrijan.

Naj milost tvojo
O kralj, zdaj smém nagovoriti!

Kralj (resno).

Ne! zapovem ti tiho biti!
Zakaj tak drago, vprašujem,
Iz svojih vas zalog plačujem?
Za vaše žene in otroke
Dvorove zidal sem visoke,
Obilno dal vam premoženja,
Življenje v raj razveseljenja
Spremenil vam, sem vas počastil,
In čez veliko pooblastil;
Namesto pa bogovom stréči,
Skerbét' za ljudstvo, da po vséči
Služilo bi jim in ravnalo,
Pečate vi za tó se malo!
Poterpel sem zadosti z vami;
Vi léno štáte z ženami,
Sedite pri otrocih svojih;
Ni vidit' v tempeljnih vas mojih,
Bogovom našim darovati,
Dolžnó jim službo opravljati
In jih prositi za spoznanje —

(Resno.)

Ako se mi do jutri sanje
Ne razložé, pomén ne zjasni,
Zapadete vsi smertni káznji;
Vmoriti dal bom vse od kraja,
Korist nobena ne prihaja
Od vas; za-tó na dan s skrivnóstmi!
Čakanja že več je ko dost' mi;
Ravnajte, kakor vam je drago,
Zvolite smert al sanj izlago
Natančno jutri prinesite;
Zdaj pa od tod se poberite!

Modrijani.

O zanési, kralj premili!
Boštva bomo vsi prosili,
Da zjasné nam sanje čudne
Résijo nas smerti studne.
(Pobiti odidejo.)

Drugi prizor.

Točaj. Kralj. Drugi sluga.

Točaj

(se bliža kralju s kupo v roki, priklonivši se):

Visoki kralj! naj smém postreči
Ti z vinom, óno nam v nesreči
Poterto serce zveseljúje;
Oh, naj tudi tebi tó skazúje!
Ne bodi tužen, kralj preblagi!

Drugi sluga.

Odšli so ravnokar vsi magi
Bogovom čéjo darovati,
Na licih je jim tuga brati;
Gotovo bodo izprosili
Modrosti, da bi ti spólnili
Željé in voljo, o kralj, tvojo!

Kralj.

Že čuli so osodo svojo,
Na tanko vejo moje misli —
Postavil bodem zá-nje visli,
Na kterih jutri že visijo,
Ak mojih sanj ne razložijo!

Točaj.

Mogočni kralj, al té možake
Boš dal vmoriti, ... té veljake?
Nikár, gospod, se ne premagli!

Drugi sluga.

Mar je vsegamogočen mag-li?
Al more siliti bogove,
Da dali skrite bi osnove
Na znanje njemu in pajdašam?
Dopústi, suženj tvoj te prašam?

Kralj.

Tó vé, da ne; al kaj pomaga
Zdaj meni nemogočnost maga?
Terpínčijo me hude sanje,
Izlagavev pa nimam zá-nje;
Ak modrijani ino magi
V resnici niso kos izlagi,
Kdo meni jih potém pojasni! —
Pa v serci pravi rék mi glasni:
Da modrijani izlagavei
So le slepárji in hinavci;
Potrebil torej bom jih s svéta,
Ker ne vedó mi zdaj sovéta
V tej stiski serčai, skerbi težki.

Točaj (pohlevno).

Slabosti, kralj, zanes' človeški, —
Slavila te bo domovina!

(Natoči mu kupico in mu jo podá, rekóč:)

Povzij, o kralj, zdaj malo vina

Ter blagodušno vsem odpušaj,

In kar govóril bom, poslušaj.

(Kralj pije, potem dá točaju kupo; točaj nadaljuje.)

Lej, prišlo zdaj mi je v spomin,

Da v ječi je hebrejski sin,

V verigah dolgo že ječi

In po svobódi koperni.

Domá je s Kanaanskega,

Ima očeta starega;

Od bratov svojih bil prodán

In tukaj v ječo bil je djan.

Mladenič tá pa nič ni kriv,

Prijazen ves in ljubeznjiv,

Čistó njegovo je sercé,
Kaj zloba je, ne zná ne vé.
Z obličja sije njemu mir,
Vestí le čiste jasni vir,
Nedolžen angelj zdí se vsim,
Z besédo eno: Bog je ž njim!
Ko bila v ječi s pekom sva
Zavoljo sanj pobita vsa,
Mladenič blagi nama je
Pojasnil dobro sanje vse.
Po zlagi pa nadzémeljski
Si kralj izrekel sodbo ti;
Jaz srečni bil pomilosten
Sem bil, bil pek pa je vmorjen.
Dovóli, milostni vladár!
Iz ječe pride préd-te kar,
Prepričal sam se boš o njem,
Le reci, in po njega grem.
Kot nekđaj meni, tebi on,
O premogočni Faraon!
Povédal vse natanko bo
Ozdravil serce vžaljeno.
Prav res mladeneč ni slepár;
Z nebés ima modrósti dár,
Ki vsem je modrijanom skrit;
Al hočem torej pó-nj ti it'?

Kralj.

Je mar to rés, da modriján
Zdihuje v ječi noč in dan,
Visokih glava polna véd:
Zakaj povedal nisi préd?

Točaj.

Oj, da biló bi takó! —
Zapert v tamnico je hudó;
Da pa v dobroti tvoji sam
Pozabil na-nj sem, se kesám.

Kralj.

Če, kar govóril si, je res,
Mladenča pripeljite les!
Oblécite mi ga lepó,
In mu ovenčajte glavó;
Snevši mu verige proč,
Ne nósi naj jih nikđar več,
Če le kaj malo mi pové,
Kar bi vmirilo mi sercé.
Ne mudi toraj se, točaj,
Do njega idi koj sedaj,
Pozdravi mi ga priserčnó,
Potém pa reci mu takó:
Da jaz ga ječe oprostita,
In viditi ga si želim,
Pa v srečo sebi bodem štel,
Ko préd-me bode on prišel.
Povzdigniti se mora on,
Kot rés se zóvem Faraon!

(Točaj se pokloni ter odide s slugi.)

(Dalje nasl.)

Ogled po Slovenskem in dopisi.

Iz Ljubljane. Iz katoliško-politiške besednice.
Pri mesečnem shodu 5. t. m. je g. predsednik naznanil, da zastran pomoči manjšim rokodelcem je v dogovor stopil z ljubljanskim društvom za denarno podporo ter se bodo o priličnem času storili nadaljni koraki v ta namen. — Katoliško-politiško društvo ima 124 udov.

Gospod kanonik Urh je prav tehtno in med občno pohvalo govoril o vojaški postavi, poterjeni 5. grudna 1868. Spregovoril je v začetku o splošni dolžnosti za

vojaštvo, omenil okolišine, v kterih so nekteri oprosteni in potem je prestopil na 25. točko te postave, ki se tiče bogoslovskih kandidatov. Da bogoslovski kandidati, ki so bili v vojno vversteni, dobé začasni odpust, in bodo potlej vojaški duhovni itd., zoper to nič nima. Toda drugo je, da mladeneč, že poterjen, zamore sicer študirati bogoslovje, ne more pa posvečen biti, ker cerkev ne dopusti, da bi duhovni šli pod orožje. Osmošolec zamore biti zdravnik, profesor itd., ne more si pa izvoliti duhovskega stanú, če ima še tolik poklic k temu,

to je prebudo, ker mora vendar vsak človek imeti prostost, voliti si stan po svojem poklicu. Obširniše je skazal govornik, kako je ta postava preojstra, enostranska in nekako krivična, in sicer: 1. za mladenče same, ki morebiti pri naj boljšem poklicu ne morejo svobodno stanú izvoliti, ktereга želé; 2. krivična za starše; 3. krivična, ker jemlje škofom prostost, ktero so vedno imeli, da so mogli zadostno duhovstva katoliškemu narodu odrediti; 4. krivična domovini, ker se zatira stan, ktereга udje so bili vselej naj boljši izobraževalci ljudstva. Zavrača tudi na švedsko ljudstvo, ki so ga ravno s tem v krivoverstvo spravili, ker so veljaki škofe v ječo metali. Dajali so take postave, ki se niso dale spolnovati, in v tem so nahajali vzrok duhovstvo zatirati...

Avstrija posnema rada Prusijo; zakaj pa ne tudi v tem oziru, kar se tiče duhovstva do vojne dolžnosti? Na Pruskem bogoslovskega kandidata nič več vojaška postava ne veže, berž ko je četrto leto bogoslovstva končal, če je tudi v vojaštvo vversten se jel učiti. G. Klun je pristavil: Kako je omenjena postava enostranska, se vidi tudi iz tega, ker enoletni prostovoljci smejo nadaljevati svoje študije na vseučiliših, in če tacega potlej pokličejo n. pr. od profesure, od zdravništva itd., mu dajo v vojništvu njegovemu poklicu primerno službo; le samo duhoven ne žvija te dobrote.

Enoglasno je bil potem sprejet nasvet za prošnjo do ministerstva: 1. Da naj se vojna postava tako preuredi, da bode 25. § zastran začasnega odpusta v korist vsem bogoslovcem brez ozira na čas, kdaj so bili v vojaštvo vzeti (da tedaj vsak smé posvečen biti s to pogodbo, da bo vojaški duhoven, ako bi bilo katerikrat treba); — 2. dokler pa se to ne zgodi, naj se uslišijo prošnje taciñ vojakov, ki želé posvečeni biti, v smislu 25. § (to je, s to pogojo, kakor je v 2. točki imenovana). Sprejet je bil k temu še g. Klunov nasvet 3.: Da enoletni bogoslovci naj so tudi v bogoslovji tistih dobrot deležni, kakor učenci na vseučiliših. —

G. Močnik je nadalje v političnem pregledu blizo tako-le goveril: O dogodbah poslednjih dni bi človek naj rajši molčal, tako bridko so zadele vsacega domoljuba. Kaj tudi pomaga roke viti in tarnati? Kakor mozem nam ne gre obupovati, marveč naprej delovati, in v Boga zaupati. — Kar se namreč ni nihče nadjal, zgodilo se je; sprava je razderta, spravljudbno ministerstvo Hohenwartovo je odstopilo in vladna Laibaheerica nam je imena novih ministrov povedala. — Ali treba je pomniti, da ministerstvo ni padlo, kakor da bi ne bilo imelo dalje cesarjevega zaupanja; svitli cesar so zahvaljevali odstopivše ministre za njih zvestobo in sterpljivost. Kaj je visoki prestol v to naklonilo, da se začeta sprava dalje ni snovala, mi ki smo nizko doli, ne vemo presoditi. — Kaj vse je mógel cesar te dni na Dunaju viditi in slišati! Razuzdani dijaki na dunajskem vseučilišču so vpili nad njegovim naučnim ministrom „percat“, zgubi se, spravi se! —

Uboga Avstrija ne more k pokoju priti; tako hočejo njeni sosjedje.... Po snidu v Solnogradu t. l. je jelo omahovati Hohenwartovo ministerstvo.... Casniki so sicer v eno mór terdili: „Hohenwart še terdno stoji“... Ali kaj se je zgodilo, to sedaj vidimo. Kdo je spravo poderl, ali gospod ta-stran ali un-stran Litave, to prav za prav ne moremo presojevati. Kedar toča pobije, kaj tudi pomaga zvoniti?... Ko je bilo po dolgi drugi puniški vojski pomirje storjeno, so Kartagenci britko tarnali in jokali, ker so mógli Rimljanom izročiti vse ladije razun desetih in mir drago kupiti; Hanibal je pa rekel: Takrat bi bilo vsem žalovati, ko je pamet vam velévala, kaj je storiti, in me niste hoteli poslušati. Od leta 1869 se v Avstriji žalijo pravice katoliške cerkve, in sedaj je tako daleč prišlo, da se je poskušena sprava razderla.

Vse je lansko leto na Laškem pričakovalo, da se bo Avstrija za Rim potegnila. Pa ni se zgodilo. Takrat bi bil vgoden čas Avstrijo zopet povzdigniti v katoliško vlemoč; in nasledki tega — kako blagorni in zmago-slavni bi bili za Avstrijo!... Liberalno časnikarstvo je že izdalo sedaj svojo parolo: „Verfassungstreu und conservativ.“ — Glasi se dalje: Malo več ali manj liberalno, na tem ne stoji toliko... Kdo bi bil kaj tacega od Nemcev pričakoval? Dosihmal smo mislili, da jim je res vse do liberalnosti! Sedaj pa vidimo, da merzenje na pravice Slovanov jim je več, nego liberalizem... Na svetu je vse mógče... V očígled tem dogodbam se menda Slovenci ne bomo med seboj rovali... V basni o mladenču, ki je zlato za konja zamenjal, da bi jezdil, potlej vedno bolji reč za slaběji zamenjal, je govornik pojasnil, kako smo Avstrijani že več let zmiraj boljšega se nadjali, pa le zgubljevali deželo za deželo itd. Poslednjič povdarja, da nam je odločnosti in vzterpljivosti potreba, ako hočemo priti do namenjenega cilja. Odstopivše ministerstvo je v vprašanji zastran Odréšenikove kapele prijenjalo dunajskemu liberalizmu; pa kaj slabo so mu to povernili, in „N. Fr. Presse“ je precej potem pisala: „Man merkt die Absicht und wird verstimmt“....

G. profesor Marn je bral tehtno obravnavo iz Srbije, iz ktere je očitno, kako so tudi vnanjci stavili zaupanje, da Hohenwartovo ministerstvo bode Avstrijo osrečilo z doželeno spravou, ktero upanje pa je splavalo po vodi.

Gg. Klun in dr. Kosta sta nasvetovala, da naj se tudi zastran bivšega ministra in Čehov kaj sklene, kakor undan v „Sloveniji.“ Jeran je omenil od cerkvene strani, da ne le z dvalizmom, ampak tudi s šolsko in zakonsko postavou je Beut Avstriji škodoval. Pristavil je Kosta, da poslednji dvé postavi ste prišle že potlej, ko je Beust bil derž. minister, sicer bi bil tudi on v „Sloveniji“ to omenil; da pa ne dvomi, da je Beust v te postavi imel vpliv. Potem je društvo pristopilo k sklepu društva „Slovenije“ s tem vred, da se to naznani Hohenwartu in Čehom.

Shoda se je bilo veliko udov in gostov vdeležilo in očitno se društvo poživlja in vterjuje. —

Naši bratje v Bosni so taki reveži v duhovnem in telesnem eziru, da ni kmali takih. In kdo jim je zmožen pomagati, — kdo res pomaga? Cerkev — s pomočjo naj bolj zaničevaniñ samostancev, ktere potlej liberalci smertno čertijo — za plačilo, da narode iz teme nevednosti povzdigajo! Bahači sedé v gorkih sobah, za dobro plačilo pišejo in zabavljajo zoper katoliško duhovstvo! Le samo eden izmed taciñ naj gre v zatajevanji med bosanski narod in naj mu pomaga iz duhovne in telesne reve! Katoliška Cerkev s svojim duhovstvom in s pomočjo vernega gorečega ljudstva — to je bila, je, in bo prava učenica in dobrotnica zapušeniñ in nevedniñ narodov.

Pravila je undan Danica, da milostni škof Vujčić, apostoljski namestnik v Bosni, ima vravnano, da zagrebske usmiljene sestre napravijo podružnico v Serajevem; potlej se je bralo, da hercegovinski apostoljski namestnik namerja ravno to za Hercegovino.

Pismo iz „Marija-Zvéde“ pri Banjaluki od 3. listop. nam res naznanja, da zdaj odhajajo sestre v Serajevo in v Mostar; pristavlja pa: „quid est hoc inter tantos!“ Kaj se bo to poznalo med tolikim zapušeniñ narodom? „Slabo je v Bosni,“ pravi čast. o. prednik Trapistov. „Šole, šole, semenišče itd. je še le bolj potrebno, kakor pa cerkvene orodja. Usmiljene sestre bi mogle naj več opraviti... Na Reki (Fiume) se vzderži usmiljenica s 33 gl. na leto; kdor tedaj za tako majhno ceno pošlje usmiljeno sestro v Bosno, ki ondi skazuje vsih 14 dél usmiljenja — v prid njegove uboge duše in Bošnjakov,

taki dobí lepo menjico od nebeškega Očeta in na unem svetu plačilo z velikimi obrestmi. Zlasti pa si že dolgo časa prizadevam, da bi se v Banjaluki napravile šole usmiljenih sester — za ubogo žensko mladino. Rad bi to dosegel z mašami tako, da bi se milošnja za maše ali po nekoliko ali pa vsa obrnila v ta namen. Imam taci duhovnov dosti, ki bi maše brali (namreč tako, da bi se plača obračala v omenjeni namen), nič pa taci ne, ki bi maše prepušali za to namero. Morebiti mi jih morete kakih par tisuč tako oskerbeti.“ Kar koli se zgodi za naše reveže Bošnjake, vse je gotovo preblago dobro delo, vredno velikega plačila.

Zahvala. Preblagodušnemu dobrotniku, kateri mi je pod naslovom: „Stori dobro, verzi v morje; Gospodu bo znano, kar riba ne vé,“ 50 gld. za obleko ubozih šolskih otrok poslal, naznanujem prav ginljivo serčno zahvalo v imenu katoliške družbe.

V Ljubljani 1. listopada 1871.

Viljem gr. Wurmbrand.

Letopis hudodelcev od leta 1870 v okrogu graške više sodnije podaja te le grozne številke: Obsojenih je bilo manjših hudodelcev v zapor (arest) od 8 dni do 6 mesecev in pa večih v težko ječo na Štajarskem: 7779 móż, 1283 žen; na Koroškem: 2256 móż, 430 žen; na Kranjskem: 4867 móż, 572 žen. — Izmed teh je obsojenih na 3—5 let težke ječe na Štirskem: 26 móż, 10 žen; na Koroškem: 7 móż 3 žene; na Kranjskem 24 móż, 2 ženi. Na 5—10 let težke ječe na Štirskem 60 móż, 4 žene; na Koroškem 7 móż, 2 ženi; na Kranjskem: 16 móż, 2 ženi. Na 10—20 let na Štirskem: 8 móż, 5 žen; na Koroškem: 2 moža, 2 ženi; na Kranjskem: 3 možje. Na vse žive dni v težko ječo na Štirskem: 2 moža, na Koroškem 2 moža. — Preškerbljevanje je stalo za l. 1870 na Štirskem 99.762 gl., na Koroškem 25.787 gl., na Kranjskem 56.082 gl. — Vsega vkup toraj 181.531 gold. — Čeravno je hudobnežev vedno bilo in jih bo, bi jih vendar veliko manj bilo in mnogo tega denarja se lahko prihranilo, ko bi svet bolj spoštoval in spolnoval zapovedi Božje. Bolj pa ko liberalizem zoper Božje naredbe hujska, večje bo tudi od leta do leta število hudodelcev in večji bo davek, ki ga pošteni ljudje plačevati morajo. (Sl. Gosp.)

Petdesetletnica prevziš. vikšega škofa Goriškega

(Konec.)

Prihodnji dan, to je, nedeljo 1. oktobra so imeli duhovni pastirji vse škofije po farnih in vikarijatih cerkvah pete sv. maše z izpostavljenim presv. Rešnjim telesom in z zahvalno pesmijo vsled petdesetletnice svojega ljubljenelega vikšega pastirja.

Kako da se verno ljudstvo vsega vdeležuje, kar tiče njihovega višega pastirja, kako je tedaj kakor zvesta čeda njemu vdano, to se je bilo prav očitno pokazalo tega dne, še posebnost pri nas v Gorici.

Ne pomnijo Goričani, da bi bila tako nagnječena metropolitanska cerkev ljudstva iz dežele in iz mesta.

Cerkev je bila oblečena v naj prazničniši olepšavi, bandera in svilnati damasti so jo kaj zalo kinčali.

Pred véliko sv. mašo se je ljudstvu naznanilo, da naj se po zmožnosti pripravi k zadobljenju popolnoma odpustka, kterege bodo prevzvišeni nadškof podelili; to je bilo ta dan toliko ložej, ker sploh vsi pobožni na roženkransko nedeljo svete zakramente prejmejo; zraven tega je bilo pričujočih silno veliko romarjev na potu s Svete gore, kateri so zaupljivo skoraj vsi bili ta dan pri sv. Obhajilu.

Ob 10 se pripeljejo zlatomašnik k stoljni cerkvi (nadškofova dvorana je namreč toliko oddaljena od te cerkve, da se morajo nadškof vselej tje voziti, kadar grejo opravljat.)

Ko so pred 50 leti stopili k oltarju nunske cerkve v Ljubljani, je le malo duhovnov bilo pričujočih, danes pa jih spremlja prečastiti kapitelj ter velika krasna družba visoko postavljenih gospodov, veči del že od njih na to stopnjo povišanih. Takrat še nobene ovčice ni bilo, da bi se bila z njimi sklenila; danes jih v duhu spremlja okoli dve sto tisuč, ki so njih čeda, od Boga njim kakor višemu pastirju izročena v skerb; kakor se tudi danes sklepa z njih zlato sv. mašo toliko in toliko serc unih štirih škofij ilirske dežele, ki v našem prevzvišenem nadškofu časte svojega metropolita.

O kolikrat in po mnogih krajih so skoz toliko lét opravili presv. dar nove zaveze! Bili so od leta 1823 do 1825 duhovni pomočnik na Berdu pri Podpeči. V viših naukih za doktorstvo so bili na Dunaju med l. 1825 in 1828.

Nektere mesce leta 1829 so bili kaplan pri Devici Mariji v Polju blizo Ljubljane. Od leta 1829 do 1836 so bili profesor na bogoslovskem učilišču v Ljubljani; na prvo so učili jutrodeželske jezike, potem pa veroznanstvo. Leta 1836 so se preselili v Terst za c. k. namestnijskega svetovavca, in l. 1844 kakor c. k. ministrijski svetovavec na Dunaj.

In leta 1854 so bili 18. novembra izvoljeni za kneza nadškofa Goriškega in nastopili so to čast 24. jun. 1855.

Sklenili so prevz. nadškof slovesnost dneva s tem, da so naj imenitnji in vikši gospode duhovskega in deželskega stanú našega mesta pogostovali, kakor je navada pri novih mašah, petindvajset- ali petdesetletnicah, ali sploh pri posebnih okolišinah.

Ni bilo pri omenjeni gostiji brez napitnic, ki so bile spremljane s kratkimi, pa tehtnimi ogovori. Pervi je govoril ekscel. grof Koronini oče, za njim njegov sin, dezelní glavar grof Koronini, v imenu vse dežele; vitez Klaričini, mestni župan, v imenu mesta monsgn. Budav, stolni dekan, v imenu duhovšine, vitez dr. Doljak v imenu katoliške družbe itd. Prevzvišeni knez nadškof so odgovorili z zahvalo za priserčne vošila in sosebno povdarili, kako dobro je, da so vsi verni vdani svojemu višjemu pastirju, in mu pomagajo pri trudu za zveličanje duš.

Kako resnične so te besede nadškofove! Že velika, apostolska oblast škofa sama na sebi tirja, da verni kterege koli stanú slušajo njegov glas. Po škofu vodi Bog čedo mu zročeno, Bog govori skoz njegove usta, Bog po njem razliva med verne svoje milosti, njegova roka pošilja pastirje med vernike. Kaj tedaj bi mi bili brez škofov? Ali ne čeda razkropljena, brez pastirja, v nevarnosti, da bi nas ne končal taisti, ki hodi okrog kakor rjoveč lev, iskaje, koga bi požerl.

Iz Gorice. Sedanja Kaboriško dekanijo so prevz. kn. nadškof razdelili v dve dekaniji, v Bovško in Kaboriško; to pa zavoljo tega, ker so duhovnije v tem kraju zelo raztresene po gorah in dolinah.

Iz Monakovega s Parskega naš mladi umetnik g. Miroslav Tomec med drugim piše, da je bral v Danici o pomanjkanji cerkvenih reči v Bosni, želi tudi on za Bosno kaj storiti ter bo pri lepi priliki kako podobo zmalal za naše ondotne brate. O Veliki noči namerja za nekaj časa domú priti. Ko bo dodelal podobo za cerkev v „Neakirchen-u“ na gor. Avstrijskem, začne malati podobi za stranska altarja pri sv. Krištofu, kakor ima naročeno od šenpeterskega gosp. fajmoštra.

Pelinovec.

Kteri objedovci so naj nesramniši? Judeži, kateri tako govore in pišejo, kakor da bi hotli za prijatle Cerkve in duhovstva delati, — pa vendar tako, da ga objedajo in išejo v zaničevanje in nespoštovanje spraviti. „Lažnjivih“ prerokov se varite, je rekel Zveličar.

Razgled po svetu.

Beust bo šel? Tako že ene dni sploh časniki pišejo, in v četrtek mu je imela odhodnica biti podpisana. Če tudi je po pogoriši žalostno veselje, se je vendar na njegov odhod v neki družbi razterpinčeni Avstriji zdravica pila, ker nekoliko se bo menda saj na bolje obrnilo. Se vé, da dobro ne bo, dokler tudi njegove dela za njim ne pojdejo. Ko bi bil na njegovem mestu sedel mož, ki mu bije celo serce za keršanstvo in pravico, bi zaupljivo Rim in papež ne bil v sužnosti in s tim bi v marsikterem oziru tudi Evropa imela drugo lice, posebno pa Avstrija.

Denarna kovnica v Parizu ima silo opraviti; te dni je prišlo v mesto za 70 milijonov šibic v zlatu, in so se prekovavale v denar. Za milijon in dve sto tisuč je bilo vsak dan skovanih. — Ni čuda, da na Francoskem primanjkuje denara, ker iz Pariza je Prusiji plačanih 109 milijonov v zlatu.

Česa je iz Nemškega pričakovati? Dobro je, da se pod perste gleda tistim „zidarjem“, ki se toliko bahajo, da zidajo poslopja za svitlobo, luč, oliko, napredstvo, v resnici pa le po svoji lastni glavi in po tisti skali bijejo, na katero je katoliška Cerkev zidana.

V Darmstadtu so imeli ti kladvarji pred nekimi tedni veliki zbor, „grosse Freimaurer-Versammlung.“ Iz njih lastnih naznanil je očitno, da pruski kraljevič (ali čemo reči „cesarjevič“?) je veliki mojster, „ordensmeister“ teh zidarjev, kakor piše „B. Volksztg.“

Kaj tedaj je pričakovati od teh nemških „zidarjev“, kateri se tudi Avstriji s toliko nedolžnostjo vsiljujejo?

„Kronprincu“ ali prihodnjemu nemškemu cesarju se je menda pred vsem posebno zahvaliti: da so se vse „velike lože“ bratovsko in tesno zedinile. Napraviti so sklenili veliko zidarsko zvezo, „Grosslogenbund“ za Nemčijo, in zaščitnik, varh ali protektor te frajmavrarske zveze ima biti nemški cesar Viljem! Povedali in poterdili so zidarji, da taka vravnava velikih lož je primerna novi politiški vredbi, ter tako delo in razširjanje prostomavtarstva in njegovih namenov nima nobenih zadržkov. O Binkoštih vsako leto bodo imeli veliko sejo, „Grossmeistertag“, in sicer prihodnjič v Berlinu, tedaj ravno v stoljnici nemškega cesarja.

Odkar je stesana nova Nemčija, so ti „zidarji“ vsi pijani veselja, kako bodo s kladvi vdrihali po katoliški Cerkvi, ali kakor oni pravijo, po „ultramontancih.“

Pred vsem zdaj merijo na južno Nemčijo, Parsko itd., ker zdi se jim, da tam je še vse „pretemno.“ Ne dvomi se več, da v péhanji za narodno-cerkvenstvo in v razporih zastran cerkvenih reči so povsod prostozidarji vmés. „Pruski letniki“ od mesca vel. serpana pišejo, da Prusija mora po vsaki ceni na to meriti, da se duhovstvu odtegne slehern vpliv do šole, zakona, postavodajstva itd. (Iz tega tudi lahko spoznamo, čiga duha otroci so na Avstrijanskem tisti, ki ravno tako delajo, bodi si, da so Slovenom nasprotne, ali pa kake slovenske stranke. Zakaj tudi med domorodci so marsikteri v cerkveni zadevi pravi uliti beustovci, ki so se že sami večkrat bahali, kako bodo ljudstvo „po svojem“ izobrazovali, pa od duhovstva odvrčevali itd., in ki le tako dolgo želé zvezo z duhovni, dokler jih potrebujejo.)

Omenjene „Jahrbücher“ (letniki), ki so v dobrem znanju z „ložami“, tudi razkladajo in pojasnujejo, kako je treba tiste škofe kakor krušivce postave „strahovati“, jim plačo odtegovati itd., kateri koga izobčijo, ali branje kacéga liberalnega časnika z žuganjem cerkvenih kazni prepovedujejo.

Posebno potrebno se jim še zdi to, da naj vlada naj bolj natanko študira „prašanje o cerkvenem premoženju, cerkvenih vstanovah in zdruštvih (korporacijah).“ Se vé, kakor pod kraljem „Poštenovičem“, predenj so svoje dolge perste stegnili po teh rečéh! — Da svoj namen jasneje razodenejo, pravijo med drugim, da nihče nima pravice za večne čase s svojim posestvom zapovedovati, — da pravico svoje premoženje obračati ima le po dovoljenji države, da država zamore to dopušenje zopet vzeti, berž ko vidi, da vstanove niso več „splošnokoristne.“ Tako je država njih vse, njih bog.

Tako rudečkarstvo kuha „prostozidarstvo“ na Nemškem. Pač tudi drugod. — Nemilo pa tarnajo, pravi „Volksztg.“ da ljudstvo za vse njih počenjanje, osnove, rogoviljenje ne praša čisto nič. Trezni ljudje se derzé svojega dela in svojega Boga, in milujejo vertoglavce, ki bi radi svet prekucnili in Boga odstavili, v resnici pa prepadu naproti gredó, v kterega je pahnjén „lucifer“, ker je v svojem napuhu Boga sovražil.

Iz Ljubljane. Katoliška besednica bode drugo nedeljo, to je 19. tega mesca o poli šestih zvečer napravila veselico s tombolo, govori itd. za ude, njih derzine in druge prijatle.

Prošnja. Ker se „Živalstvo“, spisal Fr. Erjavec, in „Rastlinstvo“, spisal Iv. Tušek, knjigi, ki ji učenci naše gimnazije potrebujejo, nič več kupiti ne moreti — prosi podpisani ravnatelj blagih dobrotnikov, če bi hoteli knjigi na njegove stroške prej ko prej mu blagovoljno doposlati. Tudi Schödler-jeva slovenska „Fizika“, „Astronomija“ in „Kemija“ bi se sprejemale hvaležno.

V Kranji 6. novembra 1871.

Gimnazijsko ravnateljstvo.

Šolsko. Čversti „Kärntner-Blatt“, ki pogosto pojasnuje nove šolske zadeve, pripoveduje, kako je modroval eden deržinskih očetov, kterega otroci v Beljaku v šolo hodijo, ko je slišal, da so molitev iz šole pregnali. Z nejevoljo se je pritožil, rekši: „Ali zato otroke dajem v šolo in za nje drago plačujem, da jih v šoli od tega odvrčajo, k čimur jih doma terdo priganjam, in da jim v šoli zopet jemljejo, kar jim od doma seboj dam? Zdaj se otrokom že moliti prepoveduje, ali je kdaj kdo kaj tacega slišal! Kaj koli hočejo storiti iz naših otrok? „Communisten statt gute Christen“ — Rudečkarske grabeže namesto dobrih kristjanov.“

Dobrotni darovi.

Za sv. Očeta. Ž—ska šola na Gorenskem po večletni navadi tudi o nastopu šolskega leta 1871/72 pokloni sv. Očetu Piju IX v dar 3 gl. a. v. s ponižno prošnjo: Naj bi Oni učenikom in učencem prosili za darove sv. Duha, ter za blagoslov Božji na duši in na telesu. — Iz neimenovane roke 1 gl. z vošilom, da bi Bog sv. Očeta že skoraj iz jetništva rešil.

Za afrik. misijon. M. Peček 1 gl. — Iz Dola 10 gl. a. v.

Za mis. oo. Trapistov v Banjaluki. G. Jožef Gorenski 10 gl.

Popravki. Str. 355 v „Travnik“ naj se v 3. versti stavek izpelje tako: Ali radi bi vedili, kako bodo doslednost ohranili, ker tudi itd. — Str. 358 v zadnjih verstah spiska „Spravljanje“ naj se bere: „Velika Rusija z blizo 90 milijoni...“ (namesto 9 milijoni)